

Radu Mârza, Radu Lupescu, ÎNTRE DOUĂ LUMI: CLUJUL ÎN CĂRȚI POȘTALE 1900 – 1920: album, Cluj-Napoca, Casa Cărții de Știință, 2020, 109 p.; ÎNTRE DOUĂ LUMI: CLUJUL ÎN CĂRȚI POȘTALE 1918 – 1945: album, Cluj-Napoca, Asociația Casa Cărții de Știință, Casa Cărții de Știință, 2022, 108 p.

Recenzat de IOAN TOMOIAGĂ
Biblioteca Județeană „Octavian Goga” Cluj
ioan.tomoiaga@bjc.ro

Cunoscut ca un pasionat cercetător al micilor aspecte ale vieții cotidiene românești și europene, în general al celor care au fost direct influențate de progresele tehnico-științifice, începând cu secolul al XIX-lea, Radu Mârza abordează istoria Clujului din perspectiva surselor mai puțin convenționale ale cărților poștale. Nu este un studiu individual, ci realizat în colaborare cu un alt istoric clujean, Radu Lupescu, bun specialist al istoriei medievale și mai ales al istoriei fortificațiilor orașelor din Transilvania. Realizarea lor editorială s-a concretizat în două albume: *Între două lumi: Clujul*

în cărți poștale 1900 – 1920, publicat în 2020, și *Între două lumi: Clujul în cărți poștale 1918 – 1945*, publicat în 2022, ambele la editura clujeană Casa Cărții de Știință. Chiar dacă autorii nu o spun explicit, cele două albume sunt concepute ca două volume ale aceleiași cărți, nu doar prin titlul comun, ci și ca metodologie de realizare. În plus, sub aspect cronologic, unul îl continuă pe celălalt, într-o interesantă incursiune prin Clujul primei jumătăți a secolului al XX-lea, perioadă care corespunde, potrivit opiniei autorilor, unei „epoci de aur a cărților poștale”, din vremea când oamenii se bucurau de pace deplină în Europa așa-numitei *Belle Époque*. Ca peste tot pe „vechiul continent”, și la Cluj, această frumoasă epocă a ținut până la izbucnirea războiului, în 1914. Apoi au urmat înrolările militare; unii au plecat, dar s-au întors, iar alții nu s-au mai întors deloc. La sfârșitul războiului, a venit anul 1918 și schimbarea fundamentală în existența administrativă a Clujului, prin înlocuirea vechii conduceri, maghiară, cu una nouă, românească, pentru toată perioada interbelică. Și din nou, pentru câțiva ani, și tot pe timp de război (1940-1945), a urmat o altă schimbare de legi și de guvernare, într-un Cluj bulversat și obosit. De altfel, se impune observația că, dacă în primul album cărțile poștale au imprimat *Kolozsvár* ca titlu general, cu foarte puține excepții, în cel de-al doilea, *Cluj* este titlul predominant. Și prin aceasta, autorii albumelor au

vrut să exprime evoluția orașului de la o lume la alta, de la o epocă la alta, indiferent de cine și când l-a condus.

Din punct de vedere compozițional, cele două albume încep fiecare cu câte un *Cuvânt-înainte*, urmate de corpusul cărților poștale (100 pentru primul album, 101 pentru cel de-al doilea) și câte o scurtă *Bibliografie*. Cărțile poștale nu sunt numerotate, în niciunul dintre volume, autorii punând accentul pe istoria fiecărei imagini în parte, dar și pe locul acesteia în paginile albumelor, în așa fel încât aceste „istorii mici” conturează o „istorie mai mare” a Clujului modern. Totuși, în al doilea album, autorii au încercat o grupare a cărților poștale în 11 capitole, numindu-le după unele clădiri, străzi sau piețe din oraș. Dincolo, însă, de aceste câteva aspecte minime de metodologie, cele două albume pot fi parcurse de cititori extrem de ușor și plăcut, albumele fiind veritabile invitații în timp, la călătorie și relaxare. De altfel, leitmotivul lucrărilor de față este cel al călătoriei în timp, al hoinărelor pe străzile orașului și al contemplării urbanistice. De aici, o mulțime de sentimente pe care „călătorul” le poate experimenta; de la nostalgia vremurilor de mult apuse, la admirația pentru istoria urbanistică a orașului. Un fapt remarcabil, pe care, probabil, doar cărțile poștale îl pot exprima, este faptul că reperele cronologice menționate de autori sunt doar niște cifre, în realitate „călătoria” prin Clujul de acum un secol sau mai bine poate semăna cu cea de acum jumătate de secol sau cu cea de astăzi. „Punctele de atracție” ale acestei călătorii imaginare sunt edificii impunătoare, bijuterii arhitectonice și instituții celebre, întâlnite în zona delimitată de vechile fortificații ale orașului sau din imediata apropiere a acestora. Tentația comparației, ca exercițiu cognitiv, este facilitată și de specificul acestor surse „tăcute”, dar obiective, ale istoriei moderne, fără riscul, însă, al vreunei interpretări eronate.

Dacă motivul celor două albume este cel al călătoriei, obiectivul este unul cât se poate de pragmatic și educativ, acela de a urmări dezvoltarea urbanistică a orașului Cluj, care face, la rândul ei, parte din istoria orașului și a comunității clujene, iar în sens mai larg, din istoria națională. În demersul lor, autorii recurg la un mic truc sau joc de rol, imaginând un călător care sosește la Cluj cu trenul: „De la gară, acesta parcurge artera care îl duce spre centrul orașului, admiră palatele de la capătul dinspre oraș al acesteia, trece Someșul pe vechiul pod metalic, aruncă o privire asupra pieței celei colorate și pline de viață, intră în orașul vechi, se plimbă prin piața centrală, se oprește în fața impunătoarei statui ecvestre a regelui Matia, servește o cafea sau [...] poate merge la un spectacol la noul Teatru Național, deschis în anul 1906” (primul album, p. 7). Plecând de la acest traseu imaginar, dar realist, totodată, pentru perioada în cauză, în care gara reprezenta principala poartă de intrare în oraș, de la distanțe lungi, autorii și-au așezat cărțile poștale, câte una pe pagină, însoțite de scurte informații, având grijă să lase cititorului rolul principal în descoperirea și „citirea” imaginii, rol, de altfel, plăcut pentru cititorul pasionat de istorie, de viață urbană, de arhitectură veche.

Regăsim, așadar, începând cu gara orașului Cluj, cărți poștale care au imprimat imagini cu clădirile de pe actuala str. Horea, Clădirea „Marianum” (actuala Facultate de Litere, UBB), Sinagoga Neologă, Palatul Urania și palatele Babos, Elian, Széki și Berde care flanchează podul care face legătura cu centrul orașului. Cu fiecare pagină întoarsă, „călătorul” pătrunde și mai adânc în oraș, ajungând în centrul încărcat de istorie, dominat de Biserica Sf. Mihail și grupul statuar ecvestru al regelui maghiar Matia Corvin. Tramvaiul cu abur și birjele orașului, înregistrate de fotografii timpului, stăteau la dispoziția călătorilor de dimineața până seara târziu. De altfel, mijloacele de transport de atunci sunt

aproape singurele aspecte din aceste cărți poștale pe care călătorul de astăzi nu le mai poate vedea prin Cluj. Același vizitator nu ar mai vedea nici vechiul turn al zidului de incintă, de pe latura răsăriteană a orașului Cluj, situat cândva pe locul dintre actualele clădiri ale Prefecturii Cluj și CEC Bank. Fiind una dintre porțile de intrare în oraș dinspre răsărit, la începutul „Uliței Maghiarilor” (azi Bulevardul 21 Decembrie 1989), turnul și fortificațiile din jurul său au fost dărâmate în 1872, chiar înainte de marele avânt edilitar. De asemenea, nu mai pot fi văzute astăzi nici casele sărăcăcioase și îngrămădite de pe versantul sud-estic al Cetățuiei, semn al unei evoluții urbanistice moderne.

În rest, așa cum spun și autorii, Clujul anilor 2020-2022 (de fapt, centrul orașului) nu diferă prea mult de cel de acum 100 – 120 de ani. Și asta o putem vedea, întorcând paginile, una câte una, iar apoi să ieșim la plimbare prin centrul vechi: Universitatea, Hotelul Continental (fost New York), Palatul Bánffy, Teatrul Național, Palatul de Justiție, Prefectura sau Casa Învățătorului, toate se înalță

la fel de frumoase și astăzi, ca și acum o sută și ceva de ani. Parcul orașului, cu frumosul său Casino și restaurant, ridicate acum mai bine de o sută de ani, este o altă mărturie a „vechiului” Cluj, reflectată în cărțile poștale ale celor doi autori.

Avem în fața noastră, așadar, două albume importante, bine realizate sub aspect grafic, în care conținutul esențial este reprezentat de cărți poștale vechi, surse mai puțin folosite în scrierea istoriei, dar cu o încărcătură semnificativă de informații interesante. Cititorul va găsi, într-o singură imagine, aspecte de viață cotidiană, stiluri arhitectonice, vestimentație și ocupații citadine. Specificul acestora este că oferă informații obiective și multidisciplinare. Cele două albume istorice, în ciuda „traseului” impus de autori, pot fi citite și răsfoite și invers, adică de la final spre început, fără a-și pierde din valoare, conținut sau logică. De aceea, suntem convinși că cititorul amator de istorie sau specialistul au la dispoziție un instrument istoriografic valoros, dar și un posibil suvenir.